

IVAR MORTENSSON-EGNUND (1857-1934)

Ivar Mortensson-Egnund var en sammensatt person: religiøs mystiker, anarkist og antroposof. Han var revolusjonær folketaler, han var journalist og redaktør, sosiolog og filosof. Og han var prest i den norske statskirken. Til tross for disse forskjelligartede "rollene" var han likevel helstøpt som få andre av tidens "kulturmenn". Den han kjente seg mest i slekt med innenfor litteraturen var trolig den ukjente Draumkvæde-skalden, som han behandlet grundig i flere skrifter.

Det nasjonale og det nasjonalromantiske tiltrakk Mortensson-Egnund. Troen på en universell åndskraft skjult i naturen var sterk hos ham, og ideene hans påvirket bl.a. Olav Aukrust. Men han var samtidig kristen og prest, astrolog og profet. Mange vil ha vanskeligheter med å ta en slik natur på alvor, men Arne Garborg – som han hadde til nabo på Savalen i mange år – satte ham svært høyt. Det var Mortensson-Egnund som forrettet i Garborgs begravelse.

Mortensson-Egnund var over 30 år før han fikk gitt ut en egen bok. Men før det hadde han overtatt "Fedraheimen" etter Arne Garborg, og han var redaktør for tidsskriftet i årene 1883-89. Dessuten hadde han vært redaktør for flere bøker. Språket var et viktig redskap for ham i hans forfattergjerning, og selv om det var en nokså gammeldags og vanskelig nynorsk han benyttet seg av, var det gjennomført vakkert. Hans gjendiktning av den eldre Edda er et storverk i norsk bokheim.

Forfatterens sjonglering med navnet sitt er kuriøst og verdt et eget avsnitt: I dåpen fikk han navnet Ivar Julius Mortensen. På tittelbladet til "Norske Fornkvæde og Folkevisur" (1877) kalte han seg Ivar Mortenson. I forbindelse med utgivelsen av "Hugleik" i 1902 skiftet han til Ivar Mortensson med to s-er. Artikler tidlig på 1900-tallet er av og til signert Ivar Mortensson Einund (etter elva Einunna i Alvdal). Fra og med 1920 kalte han seg Ivar Mortensson Egnund. Bindestreken kom først i 1926.

Mortensson-Egnund er ytterst interessant som samleobjekt. De fleste av bøkene hans kom i små opplag, delvis på eget forlag, og svært mange er sjeldne. Vi stiller oss noe tvilende til at det går an å skaffe seg alle. Spennende og utfordrende, kanskje særlig for antroposofen.

Det er kommet en bok om forfatteren, Klaus Langen: "Ivar Mortensson-Egnund", 1957.

Vi takker Audun Skjærvøy for nyttige opplysninger vedrørende førsteutgavene.

IVAR MORTENSSON-EGNUNDS FØRSTEUTGAVER:

- 1889: [-] Paa ymse Gjerdom. Songane aat Savalguten. Tynset. Prenta hjaa P.M. Gjærder.
Innbinding: Omslag, typografisk.* (På omslaget er 1890 angitt som utgiverår og forlaget som Ivar Mortenssons Forlag.).
Ny utgave i 1929.
- 1895: Or dulto. Draumkvæe. Bertrand Jensen.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1897: Arne Garborg. Ein fyrretalsmann. Bertrand Jensen
Innbinding: Omslag, typografisk. Det kom en ny utgave i 1924.
- 1898: Fridomsvegen. Soga om kongane, folkemagta aa sjølvstyre. Feilberg & Landmark.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1898: Svall 1879-1898. Bertrand Jensen. (Med Oslo på omslaget).
Innbinding: Omslag, typografisk. Også sett med blankt omslag.
- 1901: Varg i Veum. Soguspel fraa forntidi (900-1000). Fem vendingar og fyrispel. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1902: Hugleik. Spelstykke i tri vendingar. (Emne fraa tolvhundratale). Norsk Maalkontor.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1903: Ivar Aasen. Ein norsk kulturmann. Osc. Jensens trykkeri. Opprinnelig "kjeller" i "Den 17de Mai".
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1904: Solmøyi. – Fritt tilskipa etter folkevisur og fornkvad –. Oscar Jensen & Co.s prenteverk. (Med Oslo på omslag og tittelblad). Opprinnelig "kjeller" i "Den 17de Mai". Ble senere omarbeidet til "Gullharpa vår" i 1931.
Innbinding: Omslag, typografisk.

- 1904: Bondeskipnad i Norig i eldre tid. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1904: Gygreleiken. Ei spelvending. Særprent av Syn og Segn.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1905: Ein fri-kar. Forteljing. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helsingjirteingbind.
- 1905: Edda-kvæde. Norrøne fornsongar paa nynorsk. I. Gudekvæde. Det norske Samlaget.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1906: Skogtroll. Spelstykke i fem vendingar. Norsk Maalkontor.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1906: Trollham. Spelstykke. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. **Det finnes to varianter av boken:**
A. Den opprinnelige utgaven med side 31 som siste paginerte side.
B. Variant med den opprinnelige materien og omslaget fra 1906 men har 16 sider ekstra innsatt bakerst med "Fortegnelse over små skuespill beregnet for amatørteatret såvel for voksne som for barn". Tillegget er trykket i 1932.
- 1908: Runir. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helsingjirteingbind.
- 1908: Edda-kvæde. Norrøne fornsongar. Paa nynorsk ved Ivar Mortensson. II. Kjempekvæde. Det norske Samlaget.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1912: Utvalde Eddakvæde i utdrag. Tilskipa for skule og heim. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. **Det er to varianter av boken:**
A. Med bakre friblad.
B. Uten bakre friblad.
- 1915: Sundagstankar. Risør. Erik Gunleikson.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helsingjirteingbind med Jesus i gulltrykk på fordekkel.
- 1917: Draumkvædet. (Tilskipa av Ivar Mortensson etter ymse gamle utskrifter og noko restituera). Særtrykk av "Vidar".
Kølbelske Bok- og kunsttrykkeri.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1919: Siste ordet åt Hedemarkingen. Med grunn i avskils-preikom i Løten pinsedagane 1919. Johansen og Nielsen.
Innbinding: Kombinert omslag og tittelblad.
- 1920: Valund. Spelstykke frå runetidi. I fem vendingar. Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1922: Nyklar. I. (Alt som utkom). Norli.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helsingjirteingbind.
- 1924: Arne Garborg. Ein fyretalsmann. Andre utgåva (umvølt og auka). Norli. Se for øvrig ovenfor under 1897.
Innbinding: Omslag, typografisk. Helsingjirteingbind med typografisk vareomslag.
- 1926: Gjallarbrui. Ei diktbok um Draumkvede-skalden. (Ein norsk mystikar i Millomalderen). Tillegg: Draumkvedet i ny oppsetjing. Cammermeyer.
Innbinding: Omslag, tegnet, signert S.H.

- 1927: Draumkvedet i ny oppsetjing. Med utgreidingar. Cammermeyer.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1927: Grunnsteinen i norsk bokheim. Utgreidingar um Draumkvedet og storskalden Olav Åstason. Cammermeyer.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1928: Edda-kvæde. Norrøne fornsongar. Det norske Samlaget. Se for øvrig ovenfor under Solmøyi.
Innbinding: Omslag, tegnet av Carsten Lien, som også har tegnet frisene. Helskinbind med gull toppsnitt, materien på bedre papir og med omslagene medbundet. Kartonasjebind.
- 1929: På ymse gjerdom. Songane åt Savalguten. 2. utgåva. Med eit tillegg. Det norske Samlaget.
Innbinding: Omslag, typografisk.
- 1931: Gullharpa vår. Soga um Hugfrid. Eit norsk folke-epos. Tilskipa av folkevisur og fornkvede. Det norske Samlaget. Se for øvrig ovenfor under Solmøyi.
Innbinding: Omslag, tegnet av C(arsten) L(ien). Helskinbind.

Vi tar med et småtrykk av Ivar Mortensson-Egnund:

- 1904: Dølavisa hans Ivar Mortensson aat ungdomen i Alvdalen. Røros. Aktietrykkeriet Fjeld-Ljom.
Innbinding: Omslag, typografisk.

Vi nevner to tidsskrifter hvor Ivar Mortensson-Egnund hadde en sentral stilling:

- 1883-1889: I disse årene var han redaktør i Fedraheimen, jfr. under Arne Garborg for nærmere beskrivelse av dette tidsskriftet.
- 1897-1898: I denne perioden utga han Fridom. Tidsskrift for sjølvhjelp og sjølvstyre. Oslo Prenteverk. I 1897 kom 6 nummer og i 1898 5 nummer, hvorav ett dobbeltnummer (nummer 5-6).

Ivar Mortensson-Egnund var medredaktør for:

- 1877: Gudelege Smaabøker I. Det norske Samlaget.
- 1878: Gudelege Smaabøker II. Det norske Samlaget.
- 1885: Lauvduskar V. Samling av nye Smaastykke. Det norske Samlaget.

Endelig nevner vi:

- 1877: Norske Fornkvæde og Folkevisur. Tilskipade ved I. M. Moe og Ivar Mortenson. I (alt som kom?). Det norske Samlaget. I. M. Moe er identisk med Moltke Moe, som da var 18 år gammel, mens Mortenson var 20!
Innbinding: Omslag, typografisk. *
- 1885: Arne Garborg og Ivar Mortenson: Lesebok i det norske folkemaal for høgere skular. Huseby & Co. limit. (Nynorsk-utgaven).
Innbinding: Kartonasjebind, typografisk.
- 1885: Arne Garborg og Ivar Mortenson: Lesebok i det norske folkesprog for høiere skoler. Huseby & Co. limit. (Bokmål-utgaven).
Innbinding: Kartonasjebind, typografisk.
- 1893: Arne Garborg og Ivar Mortenson: Utvalde lesestykke i bygdemaal og landsmaal. Lesebok fyr høgere skular. Bergen, Mons Litteré.
Innbinding: Kartonasjebind, typografisk.